

Резолюція
Міжнародної науково-практичної конференції
«Сучасний стан ґрунтового покриву України в умовах збройної
агресії російської федерації» 20 жовтня 2022 року

Україна має унікальний ґрунтовий покрив — більше 60 % її площі зайнято чорноземними ґрунтами, які за характеристиками кореневмісного шару, властивостями, потенціалом родючості, придатністю до вирощування багатьох польових культур не мають собі рівних. Завдяки великому ресурсному потенціалу природної родючості чорноземів Україна посідає провідну позицію у світовому експорті зернових культур, соняшнику та інших культур. Разом з тим, в Україні протягом останніх років домінувала незбалансована дефіцитна система землеробства з поступовим збіднінням ґрунтового-ресурсного потенціалу та погіршенням екологічного стану ґрунтів.

Ситуація значно погіршилася у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України. При цьому руйнується ґрунтовий покрив, розвиваються деградаційні процеси, зокрема і на чорноземах — механічна руйнація, забруднення, засмічення та ін. Сільськогосподарські землі зазнали двох значних пошкоджень — мінне та хімічне забруднення і пряме фізичне руйнування. Вартість обстеження земель з високим ризиком мінного забруднення та розмінування постраждалих територій оцінюється в 436 млн доларів США. Згідно з попередніми оцінками, загальна сума шкоди та збитків, завданих ґрунтовому покриву України станом на 01.09.2022 року, становить 15,0 млрд доларів США.

Загальна площа сільськогосподарських земель, які знаходяться на тимчасово окупованих, деокупованих та небезпечних територіях, становить до 20 % території України. Значна частина небезпечних територій, з метою повернення у господарське використання, потребує проведення заходів щодо усунення наслідків бойових дій: розмінування, прибирання фортифікаційних споруд, відновлення поверхневого шару тощо, що потребує реалізації національних програм та інвестиційних проектів.

В умовах воєнного та повоєнного часу суттєво змінюється структура землекористування та посівних площ через погіршення стану аграрної економіки, нестачу матеріально-технічних і трудових ресурсів, блокування транспортних потоків, скорочення внутрішнього попиту, зміну балансів виробництва, споживання, імпорту-експорту сільськогосподарської продукції.

Існує потреба в корегуванні державної земельної політики, удосконаленні нормативно-технічних документів щодо використання земель, зокрема норм і правил у сфері землеустрою, нормативів у галузі охорони

земель та відтворення родючості ґрунтів, яким завдано шкоду внаслідок надзвичайних ситуацій, збройної агресії та бойових дій.

Зважаючи на викладене вище, проаналізувавши наявні виклики у галузі охорони земель, як основного національного багатства Українського народу і заслухавши та обговоривши доповіді, учасники Міжнародної науково-практичної конференції пропонують Кабінету Міністрів України, Міністерству аграрної політики та продовольства України, Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України, Державній службі України з питань геодезії, картографії та кадастру і Держекоінспекції України реалізувати таку систему заходів, спрямованих на забезпечення раціонального використання земель, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження продуктивних, екологічних і соціальних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля:

- здійснення повторного (або коригування) суцільного ґрунтового обстеження, тому що матеріали попереднього, проведеного більше 50 років тому, застаріли. Нове обстеження треба проводити на нових методологічних засадах, з урахуванням наслідків збройної агресії російської федерації проти України;

- організація моніторингу ґрунтового покриву з урахуванням європейського досвіду, удосконалення національної системи агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення, що діє в країні з 60-х років минулого століття, із залученням засобів дистанційного зондування. Сполучення нових картографо-аналітичних матеріалів, здобутих у результаті повторного ґрунтового обстеження, з даними агрохімічної паспортизації і моніторингу – це й буде той самий зразковий світовий рівень інформації про ґрунти (чорноземи) країни;

- законодавче та нормативно-правове забезпечення охорони ґрунтів. З цією метою потрібно прискорити розробку й прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони ґрунтів та відтворення їх родючості», Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель, регіональних програм і програм об'єднаних територіальних громад та Плану відновлення України;

- нормативне забезпечення, що потребує розробки нормативів якості, стану та деградації ґрунтів, зокрема удосконалення нормативів гранично допустимого забруднення ґрунтів;

- інформаційне забезпечення через формування баз ґрунтових даних з розширеними оцінювальними, картографічними й прогностичними можливостями, активізація діяльності Українського ґрунтового інформаційного центру, передача інформації до Державного земельного кадастру;

- істотна зміна управління використанням і охороною ґрунтів через створення Державної служби охорони і моніторингу ґрунтів;

- проведення бонітування ґрунтів за удосконаленою методикою і визначення об'єктивної ціни земель (нормативна грошова оцінка);

- розроблення шляхів стабілізації вмісту органічної речовини ґрунту, зменшення емісії вуглекислого газу за рахунок упровадження низьковуглецевих технологій для реалізації заходів Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди до 2030 року та виконання міжнародних зобов'язань України щодо скорочення викидів парникових газів;

- імпорто-заміщення добрив та інших агрохімікатів за рахунок вітчизняних ресурсів, гармонізація національного законодавства з європейським, використання європейських принципів, підходів та практик.

- актуалізація наукових досліджень з охорони ґрунтів, їх матеріально-технічне забезпечення. Вважати пріоритетним напрямом досліджень вплив збройної агресії російської федерації на ґрунтовий покрив, стан здоров'я ґрунтів; розробку методики визначення розмірів шкоди та збитків, завданих ґрунтовим ресурсам внаслідок військових дій російської федерації;

- використання міжнародного досвіду природоохоронної (ґрунтоохоронної) діяльності землекористування, адже у світі накопичено чимало прикладів прогресивного землекористування, які заслуговують вивчення і максимально можливого поширення в Україні шляхом активізації співпраці з міжнародними інституціями, насамперед, із ГПП/ФАО, Міжнародною мережею чорноземів, Глобальним екологічним фондом, Зеленим кліматичним фондом, у межах Рамкової програми ЄС досліджень та інновацій Горизонт Європа та ін. з метою:

- обговорення та вирішення питань, пов'язаних зі збереженням і сталим управлінням ґрунтовими ресурсами;

- підготовки Глобальної міжнародної угоди щодо захисту, збереження та сталого розвитку управління чорноземами, реалізації пілотного проєкту рекарбонізації ґрунтів;

- підготовки Доповіді ФАО про стан ґрунтових ресурсів світу.

Крім перерахованого, дуже важливо активізувати засоби масової інформації в ґрунтоохоронному аспекті, особливо телебачення, де пізнавальні, навчальні й виховні передачі про ґрунт відсутні майже повністю. Крім того, в Україні потрібно мати і видавати один раз на 3-5 років бюлетень про стан ґрунтового покриву України (довідково: кожні 5 років Конгрес США заслуховує звіт про загальний стан ґрунтових ресурсів країни). Відповідних змін повинні набути і дії з підтримки ґрунтоохоронної діяльності в роботі суспільних рухів, поліпшення освіти, особливо підготовки керівників нового типу, здатних сприймати і впроваджувати ґрунтоохоронну інформацію.